

# Даниял кітабы — Жүз елу бесінші

*Даниялдың соңғы аянының ашылуы: Даналы қыздардың қатарлас сапары*

Jeff Pippenger

2024-03-24

Біз Даниялдың соңғы аянын қарастыруды Даниялды Құдайдың соңғы күндердегі өсиеттік халқының рәмізі ретінде анықтаудан бастадық, әрі Белтешазар арқылы бейнеленген сол соңғы күндердегі халықтың пайғамбарлық сипаттарын айқындай бастау үшін бірінші аятты соңғы тараумен байланыстыра қолдандық. Құдайдың соңғы күндердегі өсиеттік халқы бірінші періштенің қозғалысындағы миллериттерді және үшінші періштенің қозғалысындағы жүз қырық төрт мыңды білдіреді. Миллериттер он қыз туралы астарлы әңгімені орындады, және сол астарлы әңгіме соңғы күндерде дәлме-дәл қайталанатыны.

«Мені он қыз туралы астарлы әңгімені жиі еске салады: олардың бесеуі дана, ал бесеуі ақылсыз еді. Бұл астарлы әңгіме әрбір сөзіне дейін орындалды және орындала береді, өйткені оның нақ осы уақытқа арналған ерекше қолданылуы бар; әрі үшінші періштенің хабары сияқты, ол да орындалды және уақыттың ақырына дейін осы шақтағы ақиқат болып қала береді». Review and Herald, 1890 жылғы 19 тамыз.

Соңғы күндердегі екі қозғалыстың да тәжірибесі — Адвентизмнің тәжірибесі.

«Матай 25-тегі он қыз туралы астарлы әңгіме де Адвентист халқының бастан кешірген тәжірибесін бейнелейді». Ұлы күрес, 393.

Миллершілер бірінші періштенің қозғалысын бейнелейді, әрі олардың тәжірибесі Филадельфия қауымымен де бейнеленді. 1856 жылы Филадельфиялық миллершілдер қозғалысы Лаодикеялық қозғалысқа ауысты, ал 1863 жылғы бүлікте ол одан әрі Лаодикеялық Жетінші күн адвентистері шіркеуіне өтті.

Жүз қырық төрт мың үшінші періштенің қозғалысын бейнелейді, ал олардың тәжірибесі Филадельфия қауымы арқылы да бейнеленді. 1989 жылы Даниял кітабы Лаодикиялық Жетінші күн адвентистері қауымына ашылды, ал 2001 жылғы 11 қыркүйекте Лаодикиялық адвентистік қозғалыс басталды, әрі 2023 жылғы шілдеде Филадельфиялық қозғалысқа қайта өту кезеңі келді.

Белтешацар, немесе Даниял, соңғы күндердегі Филадельфиялық қозғалысты бейнелейді; ол Миллериттердің Филадельфиялық қозғалысын «әріпіне дейін дәлме-дәл» қайталайды. Соңғы көріністің бірінші аяты сол соңғы күндердегі халықты бейнелейді, ал соңғы көріністің соңғы куәлігі сол соңғы көріністің бірінші куәлігімен үйлесуі тиіс. Даниял кітабының он екінші тарауындағы тазарту үдерісі білімнің артуын және соның нәтижесінде пайда болатын екі топты айқындайды. Белтешацар — соңғы күндердегі даналардың ең түпкілікті бейнесі. Даниял кітабының он екінші тарауында Миллериттер қозғалысы үшін

тірек болған кемінде бес пайғамбарлық ақиқат бар, және олар үшінші періштенің қозғалысында қайталануы тиіс.

Біріншісі — ғибадат етушілердің екі тобын тудыратын тазарту үдерісі, сондықтан ол он қыз туралы астарлы әңгімені бастапқы да, қорытынды да қозғалыстарда орындайды.

Ал сен, уа, Даниял, осы сөздерді жап та, кітапты ақыр заманға дейін мөрлеп қой: көп адам әрлі-берлі жүгірер, әрі білім артар.... Сонда ол былай деді: Жөніңе жүр, Даниял; өйткені бұл сөздер ақыр заманға дейін жабық әрі мөрлі. Көп адам тазарар, ағартылар және сыналар; ал зұлымдар зұлымдық істерін істей берер; зұлымдардың ешқайсысы түсінбес, ал даналар түсінер. Даниял 12:4, 9, 10.

Дана мен зұлымның (ақымақтың) арасындағы айырмашылық олардың ақыр заман кезінде ашылатын білімнің артуын түсінуіне (оны ой жүзінде ажырата бөлуіне) негізделеді: не Миллериттер үшін 1798 жылы, не жүз қырық төрт мың үшін 1989 жылы. Құдай халқы Адвентизмнің он қыз туралы астарлы әңгіменің тәжірибесі екенін білуге міндетті, өйткені ондай түсініксіз олар соңғы ұрпақ үшін «ақыр заманның» қашан келгенін де, сол кезде мөрі ашылған хабардың қандай болғанын да түсінуге ұмтылмайды. Ақиқаттың ілгерілемелі дамуына негізделген, «өмір не өлім» нәтижесіне алып баратын үш сатылы сынақ үдерісі екені туралы түсініксіз Адвентистің әрбір Жетінші күн адвентисінің жоғары шақырылуын тану мүмкін емес. Белтешаццар өздерінің «тазартылып, ағартылып, сыналған» деп бейнеленген тазару үдерісінен өткенін білетін халықты білдіреді. Дәл осы үш сатылы тазару үдерісі Киелі Рухтың ісі ретінде нақты айқындалады.

Алайда Мен сендерге шындықты айтып тұрмын: Менің кетуім сендер үшін игілікті; өйткені Мен кетпесем, Жұбатушы сендерге келмейді; ал егер кетсем, Оны сендерге жіберемін. Ол келгенде, дүниені күнә, әділдік және сот туралы әшкерелейді: күнә туралы — өйткені олар Маған сенбейді; әділдік туралы — өйткені Мен Әкеме барамын, сондықтан сендер Мені бұдан былай көрмейсіңдер; сот туралы — өйткені осы дүниенің әміршісі сотталған. Сендерге айтарым әлі көп, бірақ қазір соны көтере алмайсыңдар. Алайда Ол, ақиқат Рухы, келгенде, сендерді бүкіл ақиқатқа жетелейді; өйткені Ол Өздігінен сөйлемейді, бірақ не естісе, соны айтады; әрі келешектегі нәрселерді сендерге білдіреді. Жохан 16:7–13.

Киелі Рухтың дана қыздарды «барлық шындыққа» бастайтын қызметі Оның әшкерелеуін талап етеді, яғни дүниені күнә, әділдік және сот туралы әшкерелеуін не әшкерелеп, айыптауын талап етеді; ал бұлар — дәл сол Даниял кітабының он екінші тарауында дана не ақымақ қыздың пайда болуына алып келетін үш қадамның өзі. Иса Киелі Рухтың ісі деп айқындаған хабар — Даниял 12-тарауда дана мен зұлымның арасындағы айырмашылықты ашып көрсететін «май». Құдайдың ақырғы күндердегі халқы өз ұрпағына арналған білімнің артуын түсінуге тиіс, ал сол білімге олардың Матай кітабының жиырма бесінші тарауындағы астарлы әңгімеде не ақымақ, не дана қыздар екенін тануы да кіреді.

Жоханға бұл нәрселер қасиетті аянда көрсетілді. Ол шамдарын түзетіп, жанып тұрған бес дана қыз арқылы бейнеленген топты көрді де, зор шаттықпен былай деп жариялады:

«Міне, әулиелердің төзімі; Құдайдың өсиеттерін және Исаның сенімін сақтайтындар осылар». Сондай-ақ мен көктен маған былай деген бір дауысты естідім: «Жаз: ендіден былай Иеміздің ішінде өлген өлілер бақытты. Иә, — дейді Рух, — олар өз еңбектерінен тынығуы үшін; ал олардың істері өздерінен кейін ілесіп барады».

«Бірінші және екінші періштелердің хабарларын естігендердің көбі Мәсіхтің көктің бұлттарымен келуін өз көздерімен көреміз деп ойлады. Егер ақиқатқа сенеміз деп мәлімдегендердің бәрі дана қыздар сияқты өз үлестерін атқарғанда, бұл хабар осы уақытқа дейін әрбір ұлтқа, руға, тілге және халыққа жарияланған болар еді. Бірақ бесеуі дана, бесеуі ақымақ болды. Ақиқат он қыз арқылы жариялануға тиіс еді, алайда өздеріне келген нұрда жүрген сол топқа қосылу үшін қажетті даярлықты тек бесеуі ғана жасаған еді. Үшінші періштенің хабары қажет болды. Бұл жариялау жасалуға тиіс еді. Бірінші және екінші періштелердің хабарлары бойынша Күйеуді қарсы алуға шыққандардың көбі дүниеге берілетін соңғы сынақ хабары — үшінші періштенің хабарын қабылдаудан бас тартты.»

«Аян 18-та бейнеленген әлгі басқа періште өз хабарын жеткізген кезде, соған ұқсас бір іс жүзеге асырылатын болады. Бірінші, екінші және үшінші періштелердің хабарлары қайтадан жариялануға тиіс болады. Шіркеуге: “Одан шығындар, халқым Менің, оның күнәларына ортақтасып кетпеңдер және оның пәлелерінен үлес алмандар”, — деген шақыру беріледі. “Ұлы Бабыл құлады, құлады, жындардың мекені, әрбір арам рухтың ордасы, әрбір арам әрі жеккөрінішті құстың торы болды. Өйткені барлық халықтар оның азғындығы қаһарының шарабынан ішті; жер патшалары онымен азғындық жасады, ал жердің саудагерлері оның шектен шыққан сән-салтанатының молдығы арқылы байып кетті.... Одан шығындар, халқым Менің, оның күнәларына ортақтасып кетпеңдер және оның пәлелерінен үлес алмандар; өйткені оның күнәлары көкке дейін жетті, әрі Құдай оның заңсыздықтарын есіне алды” [Аян 18:2–5].»

«Осы тараудың әрбір аятын алып, оны мұқият оқындар, әсіресе соңғы екеуін: “Енді сенде шамның жарығы мүлде енді жарқырамайды; және сенде күйеу жігіт пен қалыңдықтың үні мүлде енді естілмейді; өйткені сенің саудагерлерің жердің ұлы адамдары еді; өйткені сенің сиқыршылықтарың арқылы барлық халықтар алданды. Оның ішінен пайғамбарлардың, әулиелердің және жерде өлтірілгендердің бәрінің қаны табылды.”»

«Он қыз туралы астарлы әңгімені Мәсіхтің Өзі берген, әрі ондағы әрбір егжей-тегжей мұқият зерттелуге тиіс. Есік жабылатын уақыт келеді. Біз не дана, не ақылсыз қыздар арқылы бейнеленеміз. Қазір біз олардың қайсысы дана, қайсысы ақылсыз екенін ажырата алмаймыз, әрі оны айтуға бізге өкілет берілмеген. Ақиқатты әділетсіздікпен ұстап тұратындар бар, және олар сырттай даналарға ұқсап көрінеді». Manuscript Releases, 16-том, 270.

Алдағы жексенбілік заң кезінде адамдарды Бабылдан шақырып шығаруға тиісті адвентистер ретінде біз «не дана, не ақымақ қыздар арқылы бейнеленеміз». Жохан көрген, «шамдары түзетіліп, жанып тұрған бес дана қыз арқылы бейнеленген» топ, әрі Жохан кейіннен оларды «әулиелердің сабырына» ие, «Құдайдың өсиеттерін сақтап, Исаның сенімін ұстайтындар»

деп айқындағандар — Құдайдың өсиеттерін сақтауға, Исаның сенімін жүзеге асыруға және Матайдың жиырма бесінші тарауындағы астарлы әңгімедегі қыздар өздері екенін білуге міндетті бір жүз қырық төрт мың. Олар өздерінің не дана, не ақымақ қыздар екенін түсінумен ғана шектелмей, Даниял арқылы «тазартылып, ағартылып және сыналатын» деп бейнеленген тәжірибені де қайтадан бастан өткеруі тиіс.

Олар тақтың алдында, төрт тірі жанның және ақсақалдардың алдында жаңа ән секілді бір ән айтты; және сол әнді жер бетінен сатып алынған жүз қырық төрт мыңнан басқа ешкім үйрене алмады. Бұлар — әйелдермен былғанбағандар, өйткені олар пәк. Бұлар — Қозы қайда барса, соңынан еріп жүретіндер. Бұлар — адамдар арасынан сатып алынғандар, Құдай мен Қозыға арналған алғашқы жемістер. Олардың аузынан ешбір жалғандық табылған жоқ, өйткені олар Құдай тағының алдында мінсіз. Аян 14:3–5.

Даниял кітабының он екінші тарауында кемінде бес ақиқат бейнеленген; бұлар — бірінші періштенің Миллерит қозғалысына қатысты ақиқаттар, әрі олар жүз қырық төрт мыңдықтың қозғалысы арқылы қайта қайталанып, неғұрлым толық түсінілетін болады. Сол ақиқаттардың бірі — он қыз туралы астарлы әңгіменімен байланысты үш сатылы тазарту үдерісі. Уильям Миллер пайғамбарлық уақыт тұрғысынан түсінген алғашқы ақиқат — Леуіліктер жиырма алтыдағы «жеті уақыт» еді; бұл ақиқат Даниял 12-тарауда айқындалған, және ол жерде аталған Миллерит тарихының алғашқы ақиқаты болып табылады.

Ал сен, уа, Даниял, осы сөздерді жап та, кітапты ақырзаман уақытына дейін мөрлеп қой: көпшілік әрі-бері жүгіріп, білім арта түседі. Сонда мен, Даниял, қарадым, міне, тағы екеуі тұр екен: біреуі өзен жағасының бұл бетінде, екіншісі өзен жағасының арғы бетінде. Сонда біреуі өзен суларының үстінде тұрған, зығыр киім киген кісіге: «Осы ғажайыптардың соңы болғанша қанша уақыт өтеді?» — деді. Мен өзен суларының үстінде тұрған, зығыр киім киген кісінің оң қолы мен сол қолын көкке көтеріп, мәңгі тірі Тәңірдің атымен ант еткенін естідім: «Бұл бір уақытқа, екі уақытқа және жарты уақытқа созылады; ал киелі халықтың күшін бытыратып тастауды аяқтаған кезде, осының бәрі тамам болады», — деді. Мен естідім, бірақ түсінбедім. Сонда мен: «Уа, тақсыр ием, мұның ақыры не болады?» — дедім. Ол: «Жөніңе жүр, Даниял, өйткені бұл сөздер ақырзаман уақытына дейін жабулы әрі мөрлі. Көпшілігі тазартылып, ағартылып, сыналады; ал зұлымдар зұлымдық жасай береді; зұлымдардың ешқайсысы түсінбейді, ал даналар түсінеді», — деді. Даниял 12:4–10.

Бұл үзінді Даниял кітабының ақырзаман уақытына дейін мөрленіп қойылуымен басталады, және бұл үзінді Даниял кітабының ақырзаман уақытына дейін мөрленіп қойылуымен аяқталады. Даниял сөздерінің алғашқы және соңғы мөрленуі арасындағы аралықта «мәңгі тірі Болушының» антпен куәлік еткен сөзі мынау болды: «бұл бір уақытқа, уақыттарға және жарты уақытқа созылады; және ол киелі халықтың күшін бытыратып тастауды аяқтағанда, осының бәрі тәмам болады».

Осы антпен бекітілген куәлікті берген — су үстінде тұрған, зығыр киім киген Тұлға еді. Даниял Хиддекел өзенінің бір жағасында бір періштені, ал екінші жағасында тағы бір періштені көрді, және сол періштелердің бірі сұрақ қойды; оған су үстінде тұрған Тұлға

жауап берді. Сұрақ: «Қашанға дейін?» болды. Бұл — Даниял кітабының сегізінші тарауының он үшінші аятында қойылған сұрақтың дәл сол алғашқы екі сөзі.

Содан кейін мен бір киелінің сөйлеп тұрғанын естідім; және сөйлеп тұрған әлгі белгілі киеліге басқа бір киелі былай деді: «Күн сайынғы құрбандыққа және қаңыратып кетіретін күнәға қатысты аян қашанға дейін созылады, әрі киелі орынды да, әскерді де тапталуға қашанға дейін береді?» Сонда ол маған: «Екі мың үш жүз күнге дейін; содан кейін киелі орын тазартылады», — деді. Даниял 8:13, 14.

Бірдей пайғамбарлық құрылым осы екі әңгіменің екеуінде де кездеседі, тек сегізінші тарауда Даниял Хиддекел өзенінің емес, Ұлай өзенінің бойында болады. Сегізінші тарауда бір періште (әулие) «сөйлеп тұрған әлгі бір әулиеге: “Қанша уақытқа дейін?” — деді». «Әлгі бір әулие» деп аударылған еврей сөзі — «Палмони» деген еврей сөзі, оның мағынасы: Ғажайып Санаушы, немесе Құпиялардың Санаушысы. Сегізінші тарауда Иса (Ғажайып Санаушы) сөйлеп тұрған еді, ал басқа бір әулие Исадан (әлгі бір әулиеден): «Қанша уақытқа дейін?» — деп сұрады.

Он екінші тарауда судың үстінде тұрған Тұлғадан Хиддекел өзенінің бір жағасында тұрған бір періште: «Қашанға дейін?» — деп сұрайды. Бұл екі үзінді қатар-қатар, жол үстіне жол қойылып қарастырылуға тиіс. Сегізінші тараудағы алғашқы сұрақ: «Әуелі пұтқа табынушылық, содан кейін папалық арқылы жүзеге асырылған киелі үй мен әскердің тапталуы туралы аян қашанға дейін созылады?» Он екінші тараудағы сұрақ: «Бұл ғажайыптардың ақырына дейін қашанға дейін болады?» Сонда зығыр киім киген, сулардың үстінде тұрған Ғажайып Санаушы Пальмони антпен мынадай жауап береді: «бір уақыт, уақыттар және жарты уақытқа дейін болады; әрі ол қасиетті халықтың күшін бытыратып тастауды аяқтаған кезде, осының бәрі бітеді».

Ұлай мен Хиддекел өзендеріне қатысты сұрақтар мынадай: «Құдай халқының шашырауына қатысты көрініс қанша уақытқа созылады, бұл шашырау қасиетті орынды және әскерді таптап-жаншу арқылы әуелі пұтқа табынушылықпен, содан кейін папалықпен жүзеге асырылған?» Жауап мынадай: таптап-жаншу 1798 жылы аяқталады, сол кезде Палмонидің Миллерит ғибадатханасын көтеру ісі басталады, ал содан кейін қырық алты жылдан соң, 1844 жылы, қасиетті орын тазартылуға тиіс болған кезде, толық аяқталады.

Он екінші тарауда Даниял әңгімені естіді, «бірақ мен түсінбедім». Даниял Мәсіхтен сұрауы арқылы бейнеленгендей, түсінуге деген ықыласын білдірді. «Уа, Тәңірім, осы нәрселердің ақыры не болмақ?» Оның түсінуге деген осы ықыласы ақылды қыздардың түсінуге деген ықыласын бейнеледі, өйткені бүкіл осы диалог Даниял кітабының ақырзаман уақытына дейін мөрленіп тұратыны туралы екі сілтеменің арасына орналастырылған еді. Даниял 1798 жылы мөрі ашылған ақиқатты түсінуге Уильям Миллерге салынған ықыласты бейнеледі, әрі ол мойындауға жетектелген алғашқы ақиқат — «жеті уақыттың» орындалуы кезінде, Леуіліктер жиырма алтыдағыдай, қасиетті халықтың күші бытыратылған кезеңде, алдымен пұтқа табынушылық, содан кейін папалық тарапынан киелі үй мен әскердің тапталуы болды.

Миллердің ақиқатты білуге деген ықыласы Даниялдың ықыласы арқылы бейнеленген, бірақ Миллердің түсінігі толық емес еді. Даниял Миллердің ықыласын білдіреді, ал Белтешазар нәрсенің де, аянның да толық түсінігіне ие болғандарды білдіреді. Даниял кітабының он екінші тарауында миллериттердің тәжірибесінің бір бөлігі болған, жүз қырық төрт мыңның тарихында соған сәйкес параллель баламасын табатын кемінде бес маңызды ақиқат бар. Соның бірі — олардың он қыз туралы астарлы әңгімені, оның үш сатылы сыналу үдерісімен бірге, орындағандарын және соны түсінгендерін білдіреді; ал екіншісі — олардың Леуіліктер кітабының жиырма алтыншы тарауындағы «жеті уақыттың» іргетас тасы екенін түсінетіндігі.

Бұл зерттеуді келесі мақаламызда жалғастырамыз.

“Сол кезде Көк Патшалығы шамдарын алып, күйеу жігітті қарсы алуға шыққан он қызға ұқсатылар. Олардың бесеуі дана, ал бесеуі ақылсыз еді. Ақылсыздары шамдарын алып шықты, бірақ өздерімен бірге май алмады. Ал даналары шамдарымен бірге ыдыстарына май да алды. Күйеу жігіт кешіккендіктен, олардың бәрі қалғып, ұйықтап қалды. Түн ортасында: “Міне, күйеу жігіт келе жатыр, оны қарсы алуға шығындар”,— деген айқай естілді. Сонда әлгі қыздардың бәрі орындарынан тұрып, шамдарын әзірледі. Ақылсыздары даналарына: “Бізге майларыңнан бере тұрындаршы, шамдарымыз сөніп барады”,— деді. Бірақ даналары жауап беріп: “Жоқ, олай болмайды, әйтпесе бізге де, сендерге де жетпей қалуы мүмкін; одан да сатушыларға барып, өздеріңе сатып алындар”,— деді. Олар сатып алуға кеткенде, күйеу жігіт келді; дайын тұрғандары онымен бірге неке тойына кірді, содан соң есік жабылды. Кейін әлгі басқа қыздар да келіп: “Иеміз, Иеміз, бізге аша көріңіз”,— деді. Бірақ ол жауап беріп: “Сендерге шындығын айтамын, мен сендерді танымаймын”,— деді. Сондықтан сергек болындар; өйткені Адам Ұлының қай күні, қай сағатта келетінін білмейсіңдер”.

«Біз қазір аса қауіпті заманда өмір сүріп жатырмыз, және Мәсіхтің келуіне дайындық іздеуде ешқайсымыз да кешеуілдемеуіміз керек. Ешкім де ақылсыз қыздардың үлгісіне еріп, сол уақытта тұра алатындай мінез дайындығын дағдарыс келгенге дейін күтсе қауіпсіз болады деп ойламасын. Қонақтар шақырылып, тексеруден өткізілген кезде Мәсіхтің әділдігін іздеу үшін тым кеш болады. Қазір — Мәсіхтің әділдігін, яғни сені Тоқтының неке асына кіруге лайық ететін үйлену киімін киетін уақыт. Мысалда ақылсыз қыздар май сұрап жалбарынушылар ретінде және өтініштеріне сай оны ала алмай қалғандар ретінде бейнеленген. Бұл — дағдарыс уақытында тұра алатындай мінез қалыптастыру арқылы өздерін дайындамағандардың нышаны. Бұл олардың көршілеріне барып: «Маған өз мінездеріңді беріңдер, әйтпесе мен құримын»,— дегенімен бірдей іспетті. Дана болғандар өз майын ақылсыз қыздардың солғындап бара жатқан шамдарына бере алмады. Мінез біреуден біреуге берілмейді. Оны сатып алуға да, сатуға да болмайды; ол игерілуі тиіс. Жаратқан Ие әрбір адамға сынақ уақытының сағаттары ішінде әділ мінезге ие болуға мүмкіндік берді; бірақ Ол бір адамның ауыр тәжірибелерден өту, Ұлы Ұстаздан сабақ алу арқылы дамытқан мінезін басқаға бере алатындай жол қарастырмаған; сөйтіп ол сынақ астында сабыр танытып, мүмкін еместіктің тауларын қозғалта алатындай сенім көрсете алады. Сүйіспеншіліктің хош иісін дарыту, басқаға ілтипаттылықты, көрегендікті және табандылықты беру мүмкін

емес. Бір адамның жүрегі екіншісіне Құдайға және адамзатқа деген сүйіспеншілікті құя алмайды.»

«Бірақ әрбір мінез қыры ерекше азғыру арқылы әшкереленетін күн келіп жетеді, әрі ол бізге таяп қалды. Принципке адал болып қалатын, ақырына дейін сенім танытатындар — сынақ мерзімдерінің алдыңғы сағаттарында сын мен ауыртпалық астында адалдығын дәлелдеп, мінездерін Мәсіхтің бейнесіне сай қалыптастырғандар болады. Құдайлық табиғатқа қатысушылар — Мәсіхпен жақын таныстықты тәрбиелеген, Оның даналығы мен рақымы арқылы соған кенелгендер болады. Бірақ бірде-бір адам екіншісіне жүрек берілгендігін де, ақылдың асыл қасиеттерін де бере алмайды, сондай-ақ оның кемшіліктерін адамгершілік күшпен толтыра алмайды. Біз әрқайсымыз адамдарға Мәсіхке ұқсас үлгі көрсету арқылы, сол арқылы оларды сотта тұра алмайтын онсыз — әділдікке ие болу үшін — Мәсіхке баруға ықпал етіп, бір-біріміз үшін көп нәрсе істей аламыз. Адамдар мінез қалыптастырудың осы маңызды мәселесін дұғамен ой елегінен өткізіп, өз мінездерін құдайлық үлгіге сай қалыптастырулары тиіс». The Youth Instructor, January 16, 1896.